

3. Ринок праці в Україні: міграційні виклики [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.openukraine.org/doc/migration/Brief_results_UA/Burakovsky%20Brief.doc.

4. Міненко В. Л. Особливості міграції Харківської області / В. Л. Міненко // Міграційний обмін України і США: проблеми та перспективи : матеріали засідання Міжнародного круглого столу 30 червня 2010 р. - К. : РВПС України НАН України, 2010. - С. 70-76.

5. Власенко Н. С. Правові засади системи інформаційного забезпечення соціальної політики / Н. С. Власенко // Демографія та соціальна економіка. - 2007. - № 1. - С. 159-169.

6. Лопух В. С. Нова хвиля еміграції до США: економічно-соціальні аспекти / В. С. Лопух // Міграційний обмін України і США: проблеми та перспективи : матеріали засідання Міжнародного круглого столу 30 червня 2010 р. - К. : РВПС України НАН України, 2010. - С. 4-18.

7. Онікієнко В. В. Пріоритети соціалізації ринку праці в умовах ринкової стабілізації та глобалізації національної економіки України / В. В. Онікієнко // Демографія та соціальна економіка. - 2006. - № 2. - С. 101-114.

V. Minenko, Y. Sahach

PROBLEMS OF MIGRATION OF POPULATION FROM THE STANDPOINT OF SOCIALIZATION OF ECONOMIC DEVELOPMENT (IN THE KHARKOV REGION)

The article discusses the basic problems of migration of population from the standpoint of social protection. The main causes and consequences of migration. Important area to address migration identified the development of sound social (including migration) policies, whose main priority should be the process of socialization.

Key words: migration, labor migration of population, social protection, socialization.

© В. Міненко, Я. Сагач

Надійшла до редакції 17.09.2010

УДК 339.9

ВПЛИВ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА ПЛАНИ КОМПАНІЙ ЩОДО ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

ОЛЬГА НЕГРИЧ,

аспірант Львівського національного університету ім. І. Франка

У статті досліджено вплив світової економічної та фінансової кризи на плани компаній щодо здійснення прямого іноземного інвестування. Проаналізовано фактори, що впливають на критерії вибору країни-реципієнта та відповідної галузі промисловості для інвестування. На основі цього можна сформулювати стратегію залучення іноземних інвестицій, що сприятиме належному функціонуванню держави у світовій економічній системі.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції; світова економічна криза; розвинуті країни; країни, що розвиваються.

Постановка проблеми. Світова економічна та фінансова криза суттєво вплинула на сферу прямого іноземного інвестування. Сьогодні на віддаленні в часі від піку кризи вже можна узагальнити дані щодо цього впливу, виокремити й ранжирувати основні фактори впливу, прогнозувати інвестиційний клімат і сучасні зацікавлення транснаціональних компаній (ТНК). Усе це є базисом для вибудовування стратегії залучення інвестицій.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Цій проблемі присвятили свої праці багато науковців, серед вітчизняних можна виділити Б. В. Губського, А. П. Дука, Ю. М. Правика, а серед закордонних - З. Боді, А. Кейна, А. Маркуса. Усі вони приходять до висновку, що іноземні інвестиції через свою важливість варті значної

уваги як із боку окремих підприємств, так і з боку урядів у цілому.

Метою роботи є аналіз впливу світової економічної та фінансової кризи на плани компаній щодо прямого іноземного інвестування, а також на критерії вибору країни-реципієнта та галузі промисловості для інвестування.

Виклад основного матеріалу. Негативний вплив економічної і фінансової кризи відчули на собі багато компаній, що, у свою чергу, викликало різке зниження очікувань від прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2009 році.

Серед значних глобальних ризиків, що потенційно могли б вплинути на інвестиційні плани компаній, можна виділили три найбільш загрозливі: поглиблення

№ 6 (106) жовтень 2010 р.

глобального економічного спаду, зростання фінансової нестабільності й ріст протекціонізму, включаючи зміну в режимах іноземних інвестицій. Мінливість цін на паливо та сировину й нестабільність валютного курсу також можна віднести до найбільш загрозливих.

Як наслідок, глобальні інвестиційні плани ТНК на 2009 рік виявились досить негативними. Близько 58 % респондентів засвідчили тенденцію до зниження обсягів прямих іноземних інвестицій за кордон у 2009 рік порівняно з 2008 роком, причому третина з них заявила про значне зниження (більше 30 %) порівняно з 2008 роком [3].

Глобальний огляд прямого іноземного інвестування в середньостроковому періоді показує, що ТНК виявляють тенденцію й бажання продовжити інтернаціоналізацію своїх операцій.

У той же час криза не вплинула на загальну тенденцію компаній до подальшої інтернаціоналізації. Наприклад, близько 48 % респондентів заявили про своє бажання вкласти більш ніж половину своїх інвестицій за кордон у 2011 році, порівняно з 41 % у 2008 році [3].

Інвестиційні плани ТНК на 2009-2011 роки за зразком "спад-відновлення" видаються однаковими для всіх. Однак прогнози компаній із країн, що розвиваються, є дещо більш оптимістичними, ніж прогнози компаній із розвинутих країн, особливо європейських.

Виявляється, що плани ТНК щодо ПІІ на три роки вперед не залежать від національної приналежності компанії.

Світова економічна та фінансова криза наклала свій відбиток і на економіку України. Покращення макроекономічних показників Україна відчула в I кварталі 2010 року, коли на тлі наслідків світової фінансової кризи з'явилися перші ознаки поживлення виробничої діяльності та покращення економічної ситуації [4].

Щодо перспектив ПІІ в промисловість, то зауважимо, що криза вплинула на чутливі галузі промисловості, зокрема на автомобільну, металургійну, хімічну, що, у свою чергу, позначилося на інвестиційних планах. Навіть ті галузі промисловості, на які економічна криза вплинула менше, зокрема фармацевтична та значна частина сфери послуг, змушені були суттєво зменшити свої інвестиційні плани [2].

Багато таких чутливих галузей промисловості, як автомобільна, хімічна та виробничий сектор у цілому, можна віднести до найбільш уражених кризою, що негативно впливає на їхні плани щодо ПІІ.

З іншого боку, деякі менш циклічні види діяльності, які більше покладаються на стабільний попит (наприклад, АПК та багато видів послуг) чи на ринки пропозиції зі швидким ростом перспектив у середньостроковому періоді (до них можна віднести фармацевтичну індустрію), зазнали меншого впливу [3].

Розвинуті країни Європи та Північної Америки можуть зазнати значного впливу через плани компаній на зменшення обсягів інвестування й зростання останніх у країнах, що розвиваються. Однак вони й досі задовольняються основними перевагами розмірів ринку, таким чином залишаючись найбільш пріоритетними країнами для інвесторів.

Преференції в інвестиційних планах компаній щодо країн, що розвиваються, можуть надалі зрости в наступних три роки в основному за рахунок внеску Східної, Південної та Південно-Східної Азії. Респонденти вважають ріст ринку та, меншою мірою, доступність дешевої робочої сили найбільш привабливими факторами в цих субрегіонах [3].

Розвинуті країни Європи та Північної Америки найбільше відчували на собі вплив кризи. Однак ці регіони сьогодні приймають найбільшу частку ПІІ і зай-

мають високі позиції в пріоритетних списках компаній.

Фактично відбувся різкий короткотерміновий спад, за яким знову постало прогресивне поновлення планів компаній щодо прямого іноземного інвестування. Результати цього річного дослідження *World Investment Prospects Survey (WIPS)* показали, що глобальна економічна та фінансова криза суттєво негативно вплинула на плани компаній щодо ПІІ у короткостроковому періоді. Очікують, що повільне відновлення, яке почалося в 2010, набере обертів уже в 2011 році [3].

Зниження обсягів ПІІ у 2009 році поклато кінець інвестиційному росту, який розпочався 2004 року (приплив ПІІ досягав висоти 1,9 млрд у 2007 р.). ТНК фактично зіштовхнувся з наслідками глобального економічного спаду, що призвело до падіння ринкових очікувань, більш жорстких умов кредитування та різкого падіння прибутків корпорацій. Як наслідок, багато ТНК оголосили плани щодо скорочення випуску продукції, зменшення кількості працівників та зниження капітальних витрат; усе це вплинуло на ПІІ: зниження потоку ПІІ очікується в 15 % у 2008 році [2; 3].

Результати досліджень допомагають виділити деякі з основних причин, чому компанії планують знизити потік своїх ПІІ. По-перше, фінансова криза й економічний спад знизили здатність фірм інвестувати, особливо за кордон. По-друге, криза посилила побоювання інвесторів щодо глобальних ризиків та нестабільності й змусила їх відкласти втілення своїх амбіційних інвестиційних програм.

Більшість ТНК зараз упевнені, що глобальний економічний спад та фінансова криза справили негативний вплив на їхні інвестиційні плани. З одного боку, негативне сприйняття розвитку ринків, як і зниження прибутків, знижує здатність інвестувати: це і є ефект "економічної кризи". З іншого, знижений доступ та зростаючі ціни на кредити зменшили здатність компаній отримати зовнішнє фінансування нових проєктів: це "фінансова криза та кредитний провал" [3].

У період кризи компанії стикаються з високим рівнем нестабільності. Це може привести до прийняття стратегії зменшення ризиків при інвестуванні та зменшення обсягу самих інвестицій надалі.

ТНК особливо зацікавлені в значному коливанні валютних курсів, різкій зміні ціни на бензин і сировину, поглибленні економічної кризи та зростанні фінансової нестабільності разом зі зростанням протекціонізму та ціновою нестабільністю загалом. З іншого боку, загальні ризики, такі як війна, географічна нестабільність чи криза навколишнього середовища, не сприймаються дуже ймовірними в короткостроковому періоді.

Респонденти ТНК заявили, що до найбільш імовірних ризиків, які могли б потенційно вплинути, можна віднести погіршення економічної ситуації та фінансову нестабільність. Як наслідок, вони вбачають у них найбільшу загрозу планам щодо здійснення прямого іноземного інвестування [2].

Цінова нестабільність (особливо на сировину), геополітична нестабільність та загрози особистої безпеки сприймаються ТНК як такі, що суттєво впливають на ПІІ. З іншого боку, ризики, пов'язані з кризою навколишнього середовища, не сприймалися як потенційна загроза для ПІІ в наступні три роки.

Інвестиційні плани більшості ТНК показують спільну тенденцію: спад, за яким іде відновлення. Опитування показало, що на інвестиційні плани компанії криза вплинула досить суттєво. Однак ТНК в основних регіонах чекають на зростання обсягів інвестування в середньостроковому періоді завдяки гнучкій стратегії інтернаціоналізації й поступовому, але всеосяжному зростанню довіри до бізнес-середовища.

Відчувши на собі вплив глобальної фінансової та економічної кризи, ТНК по всьому світу знизили свої ПІІ у 2008 році порівняно з 2007 роком, завершивши таким чином п'ятирічний період безперервного росту. Цей спад, більш відчутний у розвинутих країнах, був також помітний і в країнах, що розвиваються, де рівень росту ПІІ знизився до 2 % [2].

Дослідження чітко підтвердили глобальну природу економічної та фінансової кризи, оскільки перспективи ПІІ також зазнали впливу кризи.

Найбільший удар кризи відбувся по галузях промисловості, чутливих до коливань бізнес-циклів. Вплив кризи на перспективи ПІІ відрізняється залежно від видів діяльності. Галузі промисловості, найбільш чутливі до коливань бізнес-циклів, такі як хімічна та інші проміжні товари, професійне обладнання та автомобільна індустрія були дуже уражені, тоді як АПК, фармацевтична промисловість та сфера послуг в цілому, видаються більш гнучкими [3].

ТНК, задіяні у сфері послуг, мають реальніші плани щодо ПІІ до 2011 року, ніж ТНК зі сфери промисловості. В основних секторах ТНК очікують значного відновлення у своїх інвестиційних планах до 2011, після падіння у 2009 році.

Хоча всі види промисловості зазнали впливу економічного спаду, вплив кризи на інвестування та плани ТНК відрізняється залежно від галузей промисловості.

З одного боку, багато галузей промисловості, найчутливіших до коливань бізнес-циклів, такі як автомобільна промисловість, хімічна промисловість, металомістки та неметаломістки продукти, машини й обладнання та більш загально сектор виробництва в цілому, можна віднести до тих, які найбільше постраждали від кризи [2; 3].

З іншого боку, менш циклічні галузі промисловості, які мають більш стабільний попит, а їх ринки знаходяться на фазі швидкого росту, менше зазнали впливу. До таких можна віднести телекомунікації, бізнес-послуги, фармацевтичну промисловість та сферу послуг загалом.

І нарешті, основний сектор промисловості характеризується значними зниженнями інвестицій у деякі види діяльності через падіння цін та попиту в короткостроковому періоді; але ще є багатообіцяючі середньострокові перспективи, які прокладають шлях швидкому відновленню інвестування.

Щодо України, то значні обсяги іноземних інвестицій зосереджено на підприємствах промисловості - 23 % загального обсягу прямих інвестицій в Україну. Серед галузей переробної промисловості суттєві обсяги інвестицій унесено у: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів; хімічну та нафтохімічну промисловість; машинобудування. У фінансових установах зосереджено 21 % обсягу прямих інвестицій, ще 10,6 % - у підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку, а також 10,2 % - в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям [4].

Традиційні галузі економіки є найбільш привабливими для інвесторів. До таких можна віднести, перш за все, металургію, машинобудування, хімічну промисловість, харчову промисловість. А такі галузі, як автомобільна промисловість, споживча електроніка, високі технології, вітроенергетика, сонячна енергетика, виробництво біопалива, телекомунікації та деякі інші дедалі більше привертають увагу інвесторів. Узагалі, Світовий банк оцінює потреби України в інвестиціях більш ніж у 100 млрд дол. США [4].

Що стосується перспектив росту ПІІ до 2011 року, то більшості компаній видається, що всі три сектори (основний, виробництво та послуги) можна охарактеризувати так: різкий спад у 2009 році, за яким слідує відновлення у 2010 році, яке набирає обертів у 2011, що в кінцевому результаті призведе до того, що ПІІ досягнуть вершини в 2011, що буде вище, ніж у 2008 році [3].

Зниження ПІІ завдає найбільшої шкоди розвинутих регіонам. Компанії підтвердили факт, що в той час, як ТНК зменшує потік інвестицій практично по всьому світу, найбільший спад спостерігається в розвинутих країнах.

У 2008 році спостерігався спад припливу ПІІ на 25 % у розвинути країни, тоді як у країнах, що розвиваються, приплив ПІІ продовжував зростати, хоча й повільніше (7,2 %), ніж у минулі роки [2].

Порівнюючи цьогорічні дані по країнах із минулорічними, можна сказати, що відбулися деякі зміни. Бразилія та Росія, Індія та Китай (країни БРІК) продовжують залишатися в п'ятірці країн, привабливих для прямого іноземного інвестування (рис. 1) [3].

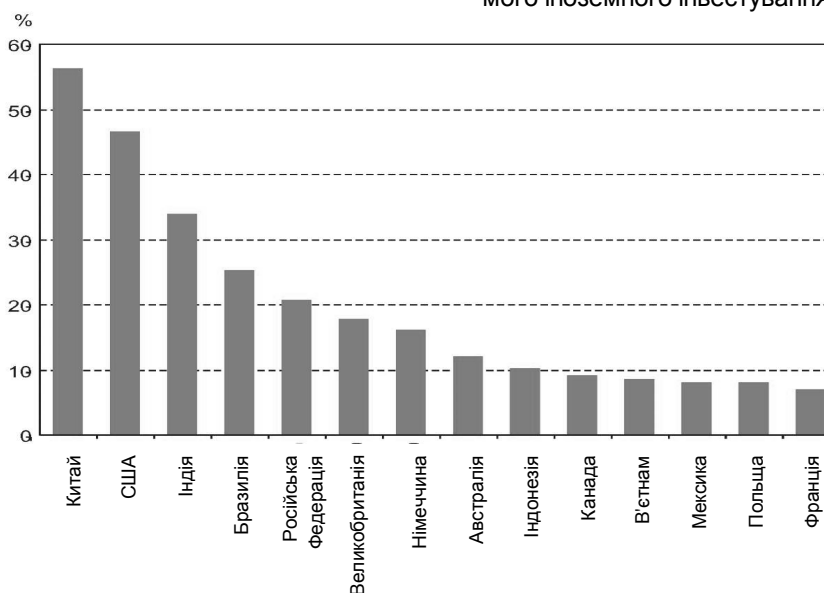

Рис. 1. Найбільш привабливі країни для розміщення прямих іноземних інвестицій, 2009-2011 рр. [3].

№ 6 (106) жовтень 2010 р.

У таблиці 1 наведено преференції країн-інвесторів при виборі об'єкта інвестування.

Таблиця 1. - Основні інвестори та країни-одержувачі прямих іноземних інвестицій [3]

Країни-інвестори	Основні одержувачі
Північна Америка (Канада та США)	Китай, Великобританія, Російська Федерація, Німеччина, Бразилія, США
Європа	США, Китай, Індія, Бразилія, Росія, Великобританія
Японія	Китай, Індія, США, Бразилія, В'єтнам, Німеччина
Країни Азії, що розвиваються	Китай, США, Індонезія, Австралія, Індія, В'єтнам

Щодо прямого іноземного інвестування в економіку України, то станом на 1 січня 2010 року в економіку України іноземними інвесторами за 2009 рік внесено 40 026,8 млн дол. США. До основних країн-інвесторів входять Кіпр - 8 593,2 млн дол. США; Німеччина - 6 613,0 млн дол. США; Нідерланди - 4 002,0 млн дол. США; Російська Федерація - 2 674,6 млн дол. США; Австрія - 2 604,1 млн дол. США; Сполучене Королівство - 2 375,9 млн дол. США; Франція - 1 640,1 млн дол. США; Сполучені Штати Америки - 1 387,1 млн дол. США; Віргінські Острови - 1 371 млн дол. США; Швеція - 1 272,3 млн дол. США. Загалом інвестиції надійшли зі 125 країн світу [4].

За даними Державного комітету статистики України станом на 01.07.2010 року, вітчизняні компанії при здійсненні прямого іноземного інвестування віддають перевагу таким країнам, як Кіпр, Російська Федерація, Латвія, Польща, Грузія, Казахстан, Віргінські Острови, Британські [5].

Висновки

Глобальна економічна та фінансова криза негативно вплинула на плани ТНК щодо іноземних інвестицій. Відбулося значне зниження інвестиційних очікувань компаній у 2009 році практично для всіх галузей промисловості. Криза вплинула на чутливі галузі промисловості, зокрема на автомобільну, металургійну, хімічну промисловість, що, у свою чергу, позначилося на інвестиційних планах. Навіть ті галузі промисловості, на які економічна криза вплинула менше, зокрема фармацевтична та значна частина сфери послуг, змушені були суттєво зменшити свої інвестиційні плани.

Вплив короткострокового зниження потоку ПІІ особливо відчули на собі розвинуті країни. Країни, що розвиваються, дещо меншою мірою, але все ж зачепила фінансова криза. ПІІ є важливим джерелом зовнішньо-

го фінансування, тому основним завданням для країн є вдосконалення свого місцевого бізнес-середовища для підвищення власної привабливості для ТНК.

Аналітики прогнозують повільне відновлення прямого іноземного інвестування, починаючи з 2010 року, що має набрати обертів у 2011. Це пояснюється тим, що процес інтернаціоналізації ТНК продовжується, що спричинить нову хвилю міжнародних інвестиційних проєктів, коли криза почне відступати.

Фактично стався різкий короткотерміновий спад, за яким відбулося прогресивне поновлення планів компаній щодо прямого іноземного інвестування.

Зважаючи на поточні тенденції, можна зробити висновок про появу ознак стабілізації й пожвавлення вітчизняної економіки та економічної ситуації у світі загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Правик Ю. М. Стратегічні напрямки залучення і використання іноземних інвестицій / Ю. М. Правик // Інвестиції: практика та досвід. - 2006. - № 18. - С. 26-30.
2. World Investment Report 2008: Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge // UNCTAD official web-site [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://vi.unctad.org/files/wksp/iawksp08/docs/wir2008_en.pdf.
3. World Investment Report 2009. Assessing the impact of the current financial and economic crisis on global FDI flows // UNCTAD official web-site [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://unctad.org/en/docs/wir2009_en.pdf.
4. Інвестиційний клімат // Офіційний веб-сайт Державного агентства України з інвестицій та розвитку [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.in.gov.ua/index.php?get=212>.
5. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

О. Nehrych

THE WORLD ECONOMIC CRISIS INFLUENCE ON COMPANY'S FDI PLANS

The influence of the world economic crisis on company's FDI plans is analyzed in the article. Also there are analyzed factors that influence on countries' choice where to invest and in what sector of industry. On its basis it is possible to form the foreign investment inflow strategy, that will help a state to function appropriately well in the world economic system.

Key words: foreign direct investments; world economic crisis; developed countries; developing countries.

© О. Негрич
Надійшла до редакції 20.09.2010